

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора Гнатишин Людмили Богданівни
на дисертаційну роботу Чміля Євгенія Леонідовича на тему:

«Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Забезпечення стійкості та відновлення національної економіки в умовах воєнного стану потребує активізації інноваційної діяльності, а підвищені вимоги до інформаційного супроводу прийняття рішень із дотриманням прогресивних соціо-еколого-економічних стандартів якості життя нинішнього та майбутніх поколінь змінюють архітектуру інформаційних потреб стейкхолдерів і визначають якісно новий формат обліково-аналітичних даних для управління інноваційним розвитком підприємств. В аграрному секторі це зумовлює високу науково-практичну затребуваність модернізації обліково-аналітичних і контролінгових технологій, здатних подолати наявний методологічний розрив між класичною парадигмою обліку і тривимірними орієнтирами сталого розвитку, а також забезпечити формування єдиного інформаційного простору релевантних даних, орієнтованих на задоволення інформаційних запитів користувачів усіх рівнів.

Сукупний науковий потенціал розробок, що сформувався у вітчизняній і закордонній науковій літературі, забезпечив високий теоретико-методологічний рівень дослідження проблематики обліково-аналітичного забезпечення управління інноваційним розвитком суб'єктів господарювання, проте через об'єктивну потребу в адаптації облікових систем до глибокої інтеграції новітніх технологій у бізнес-процеси підприємств аграрного сектору та посилення євроінтеграційних вимог щодо розкриття нефінансової інформації наявна нагальна необхідність в їх подальшому доповненні й поглибленні.

Тому, дослідження Чміля Євгенія Леонідовича на тему «Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства», спрямоване на розв'язання завдань розробки теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування обліково-аналітичного забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства на засадах сталості, цифровізації та гармонізації з європейськими стандартами нефінансової звітності, є своєчасним та актуальним.

Підтвердженням актуальності теми дисертаційної роботи є її зв'язок з ключовими напрямками науково-дослідної діяльності Державного

біотехнологічного університету з власної ініціативи та на замовлення підприємств. Так, у межах виконання теми «Фінансове та обліково-аналітичне забезпечення інноваційного розвитку суб'єктів підприємницької діяльності» (ініціативна, номер державної реєстрації 0120U105082) здобувачем досліджено ґносеологію інновацій, визначено сучасні тренди інноваційного розвитку підприємств та напрями його аналізу, а за темою «Інформаційно-аналітичний сервіс управління підприємствами торгівлі в умовах цифрової трансформації економіки» (ініціативна, номер державної реєстрації 0121U114565) – обґрунтовано теоретико-методичні засади аналізу інноваційної діяльності підприємств в умовах цифровізації. Методичні рекомендації щодо формування облікової політики, спрямованої на інформаційне забезпечення управлінських рішень у сфері інноваційного розвитку підприємства на засадах сталості розроблено в межах теми «Моделювання інформаційної системи управління інноваційним розвитком підприємства» (госпдоговірна, номер державної держреєстрації 0123U103526).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наведені у дисертаційній роботі Чміля Є.Л. наукові положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, характеризуються достатньо високим рівнем обґрунтованості та достовірності. Це підтверджує архітектура та зміст дисертації, значний обсяг опрацьованих інформаційних джерел з досліджуваної тематики, статистичного фактажу, нормативної, програмної та звітної документації, а також вдалий вибір методичного апарату для вирішення визначених дослідницьких завдань.

Методична траєкторія роботи послідовно переходить від уточнення понятійно-категорійного апарату й теоретичних конструкцій формування системи обліково-аналітичного забезпечення до використання її інформації в управлінні сталим інноваційним розвитком підприємств аграрного сектору. На цій базовій основі сформульовано організаційні та методичні підходи до розробки адаптивних для реальних українських умов і специфіки діяльності аграрних підприємств прикладних методик щодо формування облікової політики на засадах сталості, вартісної оцінки та обліку цифрових інноваційних активів, формування звітності про інноваційний розвиток підприємства, багатокритеріального оцінювання її ефективності, контролінгу та архітектури обліково-аналітичних даних в управлінській інформаційній системі підприємства.

Логічну несуперечливість теоретичних узагальнень та об'єктивну достовірність авторських розробок і висновків в межах визначеної логіко-методичної траєкторії засвідчує комплексне застосування взаємопов'язаного наукового інструментарію, релевантного кожному етапу дослідження. Так, автором послідовно використано методи наукової абстракції, системного, еволюційного та термінологічного аналізу, що дало змогу уточнити понятійно-категоріальний апарат і розмежувати новітні об'єкти обліку в межах контурів міжнародних стандартів. Поеднання нормативно-порівняльного підходу,

контент-аналізу європейських регламентів, а також методів класифікації, групування та систематизації даних дозволило операціоналізувати моделювання облікової політики й формати відображення відповідних масивів на рахунках обліку та в управлінській звітності, а також інтегрувати екологічні критерії сталості й принцип DNSH на рівень первинних документів задля наскрізної простежуваності інформації. Застосування методів процесного та структурно-логічного моделювання, індексного та багатокритеріального аналізу, а також візуалізації даних стало підставою для алгоритмізації аналітичних та контролінгових процедур і розбудови чотирирівневої інформаційної архітектури обліково-аналітичних даних.

Вагомим аргументом на користь об'єктивної достовірності отриманих результатів, що підтверджує їх високу емпіричну валідацію та репрезентативність доказової бази дослідження, є те, що запропоновані автором підходи до вартісної оцінки цифрових інноваційних активів, екологічних зобов'язань, а також багатовимірного оцінювання ефективності проєктів у контексті сталого розвитку опрацьовані за даними діяльності сільськогосподарського підприємства, яке успішно впроваджує технології точного землеробства.

Зазначена синергія розширеного теоретичного та організаційно-методичного базису й успішної їх верифікації в аграрному секторі національної економіки підтверджує здатність автора самостійно розв'язувати складні науково-практичні завдання й забезпечує високу прикладну цінність отриманих у дисертації результатів.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукова новизна сформульованих Чмілем Є.Л. теоретичних та організаційно-методичних положень, висновків і рекомендацій щодо формування обліково-аналітичного забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства на засадах сталості, цифровізації та євроінтеграції відрізняється системністю, внутрішньою логічною єдністю та вираженою практичною спрямованістю. Найбільш вагомими науковими результатами, які становлять особистий внесок здобувача і виносяться на захист, є такі:

- уточнено понятійно-термінологічний апарат дослідження в частині дефініцій «інновації», «інноваційний розвиток» і «сталий інноваційний розвиток» задля розширення об'єктного периметру обліку на нематеріальні форми інновацій, тінтеграції ESG-виміру відповідно до таксономії ЄС і Директиви CSRD та забезпечення методичної сумісності із вимогами Концептуальної основи МСФЗ (через призму критеріїв ідентифікованості та контролю) (п. 1.1, с. 55, с. 59, с.65);

- удосконалено механізм оцінювання інноваційних проєктів на основі матриці шести екологічних цілей Таксономії ЄС, яка поєднує критерії істотного внеску й принцип DNSH із системою конкретних облікових метрик і показників

вимірювання екологічного ефекту, забезпечуючи узгодженість облікової класифікації проєктів із вимогами нефінансової звітності за CSRD (п. 1.3, с. 84; додаток В, с. 290);

- розширено концептуальне підґрунтя формування обліково-аналітичного забезпечення сталого інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору на основі моделі, що вирізняється інтеграцією трьох регуляторних контурів (МСБО/МСФЗ, CSRD/ESRS, IIRC) та через застосування механізму адаптації критеріїв визнання активів, інтеграцію ESG-параметрів у класифікацію проєктів і побудову їх багатовимірної аналітики забезпечує узгодження фінансової і нефінансової звітності (п.1.3, с. 70–78, рис. 1.10);

- модернізовано організаційно-методичні положення з формування облікової політики підприємства в частині сталого інноваційного розвитку через впровадження багатовимірного аналітичного плану рахунків (за Таксономією ЄС, капіталами IIRC, циклами інновацій та ЦСР ООН), методики обліку витрат на дослідження і розробки та регламентацію меж їх капіталізації за критеріями технологічної здійсненності й принципу DNSH, що забезпечує формування з єдиної бази даних аналітичної звітності, диференційованої під запити стейкхолдерів (п. 2.1);

- удосконалено методичний підхід до облікового відображення цифрових активів, відмінною особливістю якого є використання розробленої класифікаційної матриці за критеріями природи економічних вигод і наявності контролю, що дозволяє деталізувати облікову кваліфікацію та вартісну оцінку алгоритмів штучного інтелекту, баз даних, криптовалют, токенів, NFT й програмного забезпечення, а також визначити чіткі параметри їх розмежування для достовірного відображення нематеріальних активів, запасів та фінансових інструментів у звітності (п.2.2, с. 136-156);

- поліпшено методичні положення з формування звітних даних про інноваційну діяльність, які через імплементацію принципу наскрізної простежуваності інформації в контурах фінансової, нефінансової та управлінської звітності базуються на чотириблоковій структурі звітів (фінансово-економічний, науково-технологічний, екологічний і соціальний), що відображає процес створення вартості та уможливорює процедури багатокритеріального оцінювання ефективності інновацій відповідно до Директиви CSRD та стандартів ESRS (п. 2.3, с. 166-180);

- розвинуто методичний підхід до багатовимірної оцінки ефективності інноваційних проєктів, який базується на чотирирівневій фільтрації інвестиційних альтернатив (фінансовий відбір за NPV/IRR; класифікація за Таксономією ЄС та принципом DNSH; оцінювання ефектів за показниками EROI/SROI; моделювання інтегрального індексу сталості), що забезпечує синтез фінансових і нефінансових індикаторів для ранжування проєктів за критерієм

створення збалансованої вартості та визначення потенціалу доступу підприємства до «зеленого» фінансування (п.3.1, с. 190-200);

– удосконалено організаційно-методичний підхід до формування системи контролінгу сталого інноваційного розвитку підприємства як функції обліково-аналітичного забезпечення, який, на відміну від обмеженого фінансового контролю НДДКР, на засадах циклу Демінга (PDCA) структурує архітектуру навколо шести функцій із інтеграцією Таксономії ЄС, аналітики витрат, оцінки відхилень, сценарного моделювання та алгоритмізацією процедур через ERP, BI і Agile/Scrum для забезпечення замкненості й адаптивності управлінського циклу (п. 3.2, с. 213-224);

– набув подальшого розвитку організаційно-функціональний підхід до побудови моделі чотирирівневої інформаційної архітектури управління сталим інноваційним розвитком підприємства, що базується на структуруванні інформаційних ярусів (від ESG-метрик у первинних документах та контуру ERP-системи до обробки аналітичних масивів), забезпечуючи наскрізний цифровий потік і простежуваність даних до інтегрованої звітності відповідно до вимог стандарту верифікації ISAE 3000 (п. 3.3, рис. 3.6, с. 227);

Отримані наукові результати істотно збагачують теоретико-методологічні та організаційні засади обліково-аналітичного забезпечення й контролінгу інноваційних процесів, забезпечуючи адаптацію облікової практики вітчизняного агробізнесу до сучасних європейських стандартів сталого розвитку.

Теоретичне і практичне значення одержаних автором наукових результатів

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у розширенні й поглибленні засад теорії, організації та методики бухгалтерського обліку, аналізу і контролінгу в напрямі їх адаптації до умов цифрової трансформації бізнесу та євроінтеграційних вимог сталого розвитку. Заслужовують на увагу розроблені автором понятійно-термінологічні уточнення, класифікаційна матриця цифрових активів, що мінімізує методологічну невизначеність на стику стандартів МСБО 38, МСБО 2 та МСФЗ 9, а також концептуальна модель інтеграції контурів МСФЗ, CSRD/ESRS та IIRC. Сформульовані здобувачем наукові положення суттєво доповнюють теоретичний базис прикладного кодування господарських операцій, актуарного моделювання екологічних зобов'язань циркулярної економіки та багатокритеріального аналізу інноваційних проєктів.

Практична цінність розробок здобувача полягає у створенні прикладного організаційно-методичного інструментарію, який доведено до рівня конкретних робочих документів та алгоритмів, до яких належать: модель модернізованої облікової політики та багатовимірний аналітичний план рахунків, що уможливають наскрізне кодування процесів сталого розвитку; гібридні форми первинної документації (зокрема, «Акт здачі-прийняття етапу інноваційного

проекту з ESG-метриками») та чотириблокова структура управлінських звітів, що забезпечують оперативний контроль комплаєнсу на контрольних точках проєктів; чотирирівнева інформаційна архітектура обліково-аналітичних даних у середовищі ERP/BI-систем, яка автоматизує розрахунок показників ефективності (NPV, IRR, EROI, SROI) та створює надійний аудиторський слід (Audit Trail) для верифікації звітності за стандартом ISAE 3000.

Прикладний характер отриманих результатів підтверджується їхньою успішною апробацією та впровадженням у практичну діяльність профільних органів державної влади, вітчизняних підприємств аграрної сфери та освітній процес Державного біотехнологічного університету.

Повнота висвітлення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Основні положення дисертаційної роботи дістали належного висвітлення у відкритому науковому просторі (20 наукових праць) та пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях. Серед опублікованих праць: 1 стаття у періодичному науковому виданні, проіндексованому у базі даних Scopus, 6 статей – у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, та 13 тез доповідей. Тематика публікацій свідчить про послідовну апробацію основних ідей та результатів наукового дослідження. За кількісними і якісними критеріями публікації здобувача відповідають встановленим нормативним вимогам до присудження ступеня доктора філософії.

Відповідність дисертації встановленим вимогам та дотримання принципів академічної доброчесності

Дисертація Чміля Євгенія Леонідовича є завершеним самостійним науковим дослідженням, що характеризується високим рівнем наукової новизни, теоретико-методологічною зрілістю та чітко вираженою практичною цінністю для аграрного сектору економіки України.

Зміст дисертації викладено державною мовою із суворим дотриманням норм наукового стилю. Матеріал структуровано у логічній та взаємопов'язаній послідовності, а теоретичні та прикладні розробки автора репрезентативно проілюстровано інформативними таблицями, рисунками та інфографічними моделями.

Робота повністю структурована відповідно до чинних регуляторних вимог МОН України та НАЗЯВО. Дисертація містить усі обов'язкові структурні елементи: титульний аркуш, анотацію, список опублікованих праць здобувача, вступ, три логічно вибудовані розділи, підсумкові висновки, список використаних джерел та додатки.

Ретельне ознайомлення з текстом дисертації, додатками та оприлюдненими науковими працями автора дає підстави стверджувати, що Є.Л.

Чмілем повною мірою дотримано принципи та фундаментальні норми академічної доброчесності. Усі цитування та посилання на праці попередників сформульовані із суворим дотриманням чинного законодавства про авторське право і суміжні права, є коректними та однозначно свідчать про відсутність будь-яких порушень академічної доброчесності чи плагіату.

Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи

Окремі положення та підходи автора дисертаційної роботи є дискусійними, а деякі потребують більш детального обґрунтування, зокрема:

1. у п.1.2 при дослідженні регуляторного середовища обліку інноваційної діяльності в умовах євроінтеграції автор цілком слушно визначає «Керівництво Осло» базовим міжнародним стандартом, який задає узгоджені підходи до збору, оцінювання та використання даних про інновації, що можуть бути використані у статистиці, обліку, аналізі та управлінні, і пропонує триетапну стратегію його гармонізації із національним законодавством (рис.1.9, с. 81). Проте для повноти наданих рекомендацій доцільно було б детальніше окреслити практичний інструментарій адаптації його положень до специфіки вітчизняних підприємств агробізнесу;

2. запропоновані автором у п. 2.1 організаційно-методичні положення з формування облікової політики в частині сталого інноваційного розвитку вирізняються достатнім рівнем наукової новизни. Разом з тим, у контексті практичної реалізації розроблених рекомендацій, здобувачу доцільно було б уточнити внутрішні регламенти та графіки документообігу, які б забезпечували бухгалтерську службу первинними даними про дотримання технічних критеріїв істотного внеску та принципу DNSH на кожному етапі реалізації інноваційного проєкту;

3. розроблена автором у межах удосконалення методичного підходу до відображення цифрових активів в обліку (п. 2.2) класифікаційна матриця (рис. 2.6, с. 136) дозволяє чітко розмежувати алгоритми ІІІ, токени та NFT між обліковими категоріями. Проте, зважаючи на високу волатильність ринку цифрових інновацій та відсутність активного ринку для багатьох специфічних AgTech-рішень, у дослідженні доцільно було б ширше розкрити методичні процедури визначення та періодичного тестування на знецінення справедливої вартості таких унікальних нематеріальних об'єктів;

4. у п. 3.2 автор переконливо обґрунтовує структурування функціональної архітектури контролінгу навколо шести елементів на засадах циклу Демінга (PDCA). Водночас науковий інтерес викликає питання організаційної взаємодії: доцільно було б чіткіше прописати ієрархічний та функціональний взаємозв'язок між новоствореною автономною службою контролінгу сталого розвитку та традиційними підрозділами (бухгалтерією, фінансовим та юридичним відділами) агропідприємства;

5. представлена у підрозділі 3.3 логіко-структурна модель чотирирівневої інформаційної архітектури управління сталим інноваційним розвитком підприємства (рис. 3.6, с. 227) є високотехнологічною та через

інтеграцію цифрових потоків від первинного контуру до транзакційного й аналітичного ярусів ERP-системи забезпечує наскрізну простежуваність нефінансових даних. Проте, декларуючи побудову цієї архітектури відповідно до вимог міжнародного стандарту з надання впевненості щодо даних (ISAE 3000), у дослідженні доцільно було б чіткіше розмежувати прикладні процедури автоматизованого внутрішнього контролю надійності інформації на рівні підприємства від регламенту проведення безпосередньо зовнішнього незалежного аудиту впевненості.

Разом з тим, зазначені дискусійні положення і зауваження не зменшують вагомості результатів дослідження та не знижують загальної теоретико-методологічної і прикладної значущості дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Чміля Євгенія Леонідовича на тему: «Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства», подана до захисту у разову спеціалізовану вчену раду на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» за змістом та структурою є завершеною, цілісною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, яка містить, винесені на прилюдний захист, наукові положення і результати, що мають важливе значення для розвитку облікової науки і практики в аграрному секторі.

За своєю актуальністю, рівнем наукового обґрунтування, глибиною теоретико-методологічного підґрунтя, широтою спектру вирішених задач, ступенем об'єктивної достовірності висновків та репрезентативністю прикладного інструментарію дисертаційна робота відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Чміль Євгеній Леонідович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького

НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ КАДРІВ
ЛЬВІВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ
ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
імені С.З. Гжицького

Людмила ГНАТИШИН

Нач. від. С.З. Гжицького / Р. Бачук /